

BermanGroup

Průzkum podnikatelského prostředí v Olomouci

Zpráva za rok 2020

Město Olomouc

Zadavatel: **Statutární město Olomouc**

Zhotovitel: **Berman Group**

Datum: **Listopad 2020**

Obsah:

1 Úvod a metodika	4
2 Shrnutí závěrů z průzkumu.....	5
3 Výsledky průzkumu ve firmách.....	7
3.1 Základní charakteristika vzorku firem	7
3.2 Bariéry rozvoje firem.....	7
3.3 Pracovní síla a zaměstnanost	9
3.4 Obrat a export	17
3.5 Ukotvení v regionu	18
3.6 Dopady Covid-19	19
3.7 Sociální odpovědnost	23
3.8 Náměty pro podporu podnikání.....	23
3.9 Celkový pohled na Olomouc.....	24
4 Seznam použitých zkratk.....	28

Seznam grafů:

Graf 1	Bariéry rozvoje firem	8
Graf 2	Bariéry rozvoje firem dle jejich velikosti	9
Graf 3	Vývoj počtu zaměstnanců v navštívených firmách	10
Graf 4	Vývoj počtu zaměstnanců ve firmách dle jejich velikosti	11
Graf 5	Vývoj průměrné hrubé mzdy	11
Graf 6	Vývoj průměrné hrubé mzdy ve firmách dle jejich vlastnictví	12
Graf 7	Máte zaměstnance ve výzkumu a vývoji?	14
Graf 8	Počet zaměstnanců ve VaV dle vlastnictví firem	14
Graf 9	Význam VaV aktivit pro firmu	15
Graf 10	Význam výzkumu a vývoje pro firmy dle jejich velikosti	16
Graf 11	Bariéry VaV aktivit	16
Graf 12	Trhy místních firem	17
Graf 13	Vývoj obrátu firem dle jejich vlastnictví (v tis. Kč)	18
Graf 14	Nemovitosti, investice, expanze	19
Graf 15	Dopady jarní pandemie Covid-19	20
Graf 16	Nejčastější problémy způsobené pandemií Covid-19	21
Graf 17	Čeho se nejvíce obáváte do budoucnosti?	22

1 Úvod a metodika

Průzkum podnikatelského prostředí (PPP) je v Olomouci prováděn od roku 2000 v pravidelných dvouletých intervalech. Průzkumy podnikatelského prostředí podle použité metodiky provádí Berman Group v českých městech a regionech od roku 1995. Jednotlivé otázky v průzkumu se mírně upravují v souladu s tím, jak se postupně mění podnikatelské prostředí a ekonomika České republiky, zejména zdroje její mezinárodní konkurenceschopnosti.

V současném průzkumu byly doplněny otázky na dopady pandemie Covid-19, která představuje nejzávažnější zásah do ekonomiky od krizového roku 2008. Jako inspirace byly při formulaci otázek využity průzkumy mezi firmami, které byly prováděny v zahraničí i v Česku v měsících před průzkumem v Olomouci. Za určitých podmínek a s velkou opatrností může čtenář srovnat dopady Covid-19 na firmy v Olomouci s dopady na firmy v jiných vyspělých zemích.

Další nová otázka se týkala společenské odpovědnosti – corporate social responsibility.

Výsledná zpráva je založena na odpovědích majitelů či vrcholových manažerů místních firem, z nichž 40 bylo konzultanty Berman Group ve spolupráci s Okresní hospodářskou komorou Olomouc buď osobně navštíveno, nebo rozhovory proběhly distančně, během měsíců srpna, září a října 2020. Rozhovory na dálku byly využívány v důsledku aktuální epidemiologické situace buď kvůli požadavkům firem, nebo kvůli postupujícím státním opatřením nebo doporučením proti epidemii Covid-19. Všechny rozhovory provedli odborní tazatelé / konzultanti zpracovatele, kam v tomto případě počítáme také pracovníky Okresní hospodářské komory Olomouc, kteří na průzkumu spolupracovali

Vedle informací o samotných podnicích, jejich aspiracích a pozici na trhu, investičních a rozvojových záměrech, výzkumných a vývojových aktivitách, kvalitě podnikatelského prostředí a názorech na rozvoj města, bylo tématem rozhovorů také hodnocení služeb místní (veřejné) správy.

Na tomto místě je nutné vyzdvihnout vstřícnost a ochotu, s níž většina oslovených souhlasila s rozhovorem a poskytla informace o firmách, a také cenné postřehy a doporučení týkající se stavu místního podnikatelského prostředí.

Závěrečná zpráva Průzkumu podnikatelského prostředí obsahuje odpovědi poskytnuté zástupci firem pouze v agregované podobě. Individuální odpovědi nejsou zpracovatelem zveřejňovány a vyplněné formuláře průzkumu zůstávají v držení zpracovatele.

2 Shrnutí závěrů z průzkumu

Za nejdůležitější zjištění průzkumu lze považovat následující informace:

- Místní ekonomika dle vzorku navštívených firem i nadále roste. Ačkoliv podniky už před dvěma lety předpovídaly, že se blíží k maximům svého růstu, zvýšil se od té doby počet jejich zaměstnanců i tržeb.
- Podle zjištěných výhledů manažerů firem lze s mírným nárůstem počítat i nadále, ale velmi bude v tomto ohledu záležet na vývoji současné ekonomické situace a hospodářských důsledcích pandemie. Ekonomická situace dělá starosti 20 % navštívených společností, přičemž před dvěma lety se tak nevyjádřilo ani 10 % podniků.
- Firmy i nadále trápí ve velké míře především nedostatek kvalifikovaných zaměstnanců (65 %) a zároveň i náklady na jejich mzdy (43 %). Situace se v tomto směru oproti předchozímu průzkumu z roku 2018 příliš nezměnila. Některé společnosti očekávaly v tomto ohledu mírné zlepšení po jarní ekonomické krizi, to se ovšem podle jejich slov zatím nedostavilo.
- Náklady na mzdy, poněkud překvapivě, představují zátěž pro menší množství malých firem (do 50 zaměstnanců) než pro firmy větší. Je to patrně způsobeno tím, že malé firmy jsou zároveň dosti inovativní, protože aktivity výzkumu a vývoje jsou pro ně významné.
- Řadu podniků (16, tj. 40 %) trápí i nedostatečné prostory, které je limitují v dalším růstu. Jedna firma kvůli tomu hodlá město v následujících dvou letech opustit úplně. Ostatní stále nová místa hledají a ocenily by zejména lepší dostupnost pozemků v průmyslových zónách pro menší a střední firmy.
- V září 2020 pracovalo ve 40 navštívených podnicích 5 301 zaměstnanců, což oproti předchozímu roku představovalo nárůst o více než 260 pracovníků. S přijetím dalších zhruba 130 zaměstnanců firmy počítají i v příštím roce.
- S počtem pracovníků roste v místních podnicích i průměrná hrubá mzda, která v roce 2020 činila zhruba 35 534 Kč. S jejím mírným navyšováním počítají firmy i do dalších let, nicméně stále platí, že jde o jeden z faktorů, který pro ně představuje vysokou zátěž. Průměrná hrubá mzda je ve vybraném vzorku vyšší, než byl podle ČSÚ průměr Olomouckého kraje ve 2. čtvrtletí 2020 a je také vyšší, než byl průměr ČR ve stejném období.
- Tři čtvrtiny (30) z navštívených společností zaměstnávají pracovníky, kteří se věnují aktivitám ve výzkumu a vývoji. V roce 2020 jich bylo více než 240 (4,5 % ze všech zaměstnanců dotázaných firem). Poněkud větší podíl pracovníků ve VaV zaměstnávají firmy domácí.
- Celkový obrat firem dosáhl téměř 25,5 miliardy Kč, přičemž více než polovina z nich očekává nárůst i v dalších letech, což platí také o šesti ze sedmi podniků, které zaměstnávají více než 250 pracovníků. Firmy realizovaly necelou třetinu svých tržeb na zahraničních trzích, z nichž nejdůležitější jsou pro ně Slovensko, Německo, Polsko, ale také Velká Británie či Itálie.
- Třicet z navštívených společností vlastní nemovitost, ve které sídlí nebo má výrobu. 32 firem plánuje a 4 firmy zvažují investice do podniku v příštích letech. Jedna zahraniční mateřská společnost chce do Olomouce přesunout i jiné než výrobní aktivity své firmy a další tři o tom uvažují.

- Sedmnáct firem (42,5 %) uvedlo, že dopady jarní krize způsobené pandemií Covid-19 pro ně byly malé či dokonce žádné. Na druhou stranu 15 firem (37,5 %) sdělilo, že dopady byly negativní a šest dalších (15 %) je označilo za silně negativní. Jeden podnik musel dokonce přerušit výrobu. Zbývající dvě firmy uvedly, že pro ně situace znamenala vyšší příjmy kvůli jejich zaměření na žádané obory.
- Firmy se musely nejčastěji potýkat se ztrátou či snížením množství zakázek, případně nákladů na dodržování hygienických opatření. S ohledem na budoucnost je tíží zejména vysoká míra nejistoty.
- Podniky by nejvíce ocenily, kdyby došlo ke zrychlení a zefektivnění fungování státní správy, zlepšení dopravní infrastruktury ve městě, včetně uskutečnění klíčových staveb, a v neposlední řadě by uvítaly i vyšší podporu technického a učňovského školství.
- Za nejpozitivnější vlastnosti města Olomouce podniky považují příjemné prostředí pro život, bohatý kulturní a sportovní život, či pocit bezpečí. Dále byla vyzdvižována například geografická poloha města a z ní plynoucí dobrá dopravní dostupnost. Pozitivně byl také často hodnocen velký počet studentů díky přítomnosti univerzity.
- Firmy v Olomouci trápí nelepšící se dopravní obslužnost na území města, současná situace na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého, absence technických oborů či celkový stav technického školství. Nedostatkem jsou i malé možnosti pro další rozšiřování.

3 Výsledky průzkumu ve firmách

3.1 Základní charakteristika vzorku firem

Průzkumu se zúčastnilo 40 firem lokalizovaných v Olomouci. Ve zkoumaném vzorku je sedm podniků (17,5 %) spadajících do kategorie velkých (250 a více zaměstnanců), které zaměstnávaly 2901 pracovníků, což představuje téměř 55 % ze všech navštívených firem. Dále zde najdeme 19 středních podniků – 47,5 % (od 50 do 250 zaměstnanců) a konečně, 11 menších podniků (27,5 %) s počtem zaměstnanců nepřevyšujícím 50. Zbývající tři podniky (7,5 %) pak spadají do kategorie mikrofirem s méně než 10 zaměstnanci.

Ve zkoumaném vzorku převažují domácí (české) podniky, kterých bylo celkem 37. Zbývající tři mají své hlavní sídlo jinde v Evropě. Třicet čtyři firem pak má své hlavní sídlo v Olomouci, přičemž tři zbývající české firmy sídlí buď na území Olomouckého kraje (1), nebo jinde v republice (2). Z hlediska právní formy převažují společnosti s ručením omezeným (29) nad těmi akciovými (11).

3.2 Bariéry rozvoje firem

Jedna z prvních otázek průzkumu zjišťuje, co brání podnikům v dalším rozvoji a co jim přináší největší problémy (viz Graf 1). Za největší problém byl jako už tradičně označen nedostatek kvalifikovaných pracovníků (65 %), který ovšem v nějaké míře zmiňovala naprostá většina firem. Oproti minulému průzkumu, který proběhl před dvěma lety, se jedná o mírný nárůst (61 %). V souvislosti s nedostatkem kvalifikovaných pracovníků je obvykle zmiňován problém vysokých nákladů na mzdy, často v podobě nerealistických očekávání nově příchozích zaměstnanců. Podobně jako v minulém šetření se i tentokrát tato bariéra objevuje na druhém místě (43 %). Na rozdíl od prvního případu zde došlo k mírnému poklesu z hodnoty 47,1 %, ale v porovnání se stavem z roku 2016 (21,6 %), trápí tato situace stále velký počet firem.

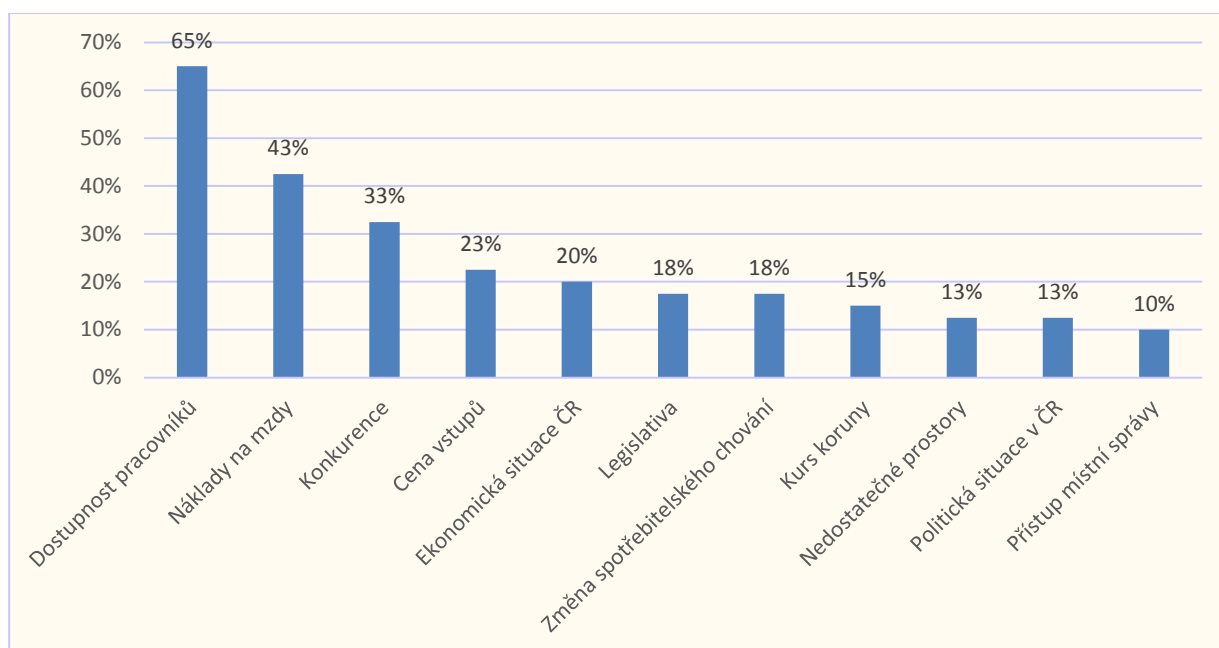
„Obecně je politika státu v této oblasti problematická. Během vyřizování povolení pro zahraniční pracovníky musí zaměstnanec po zaškolení a zapracování odjet na půl roku zpět, než se vyřídí všechny byrokratické záležitosti. To je dlouhá doba.“

„Snažíme se udržet všechny zaměstnance, což má za důsledek, že zůstávají i ti horší. Ne vyloženě špatní, ale horší ano.“

„Vzhledem k nedostupnosti zaměstnanců jsme nemohli uskutečnit plánované rozšíření na 100 pracovníků, a v současné době je nás zhruba 80.“

Třetina podniků označila za jeden z nejvýznamnějších problémů svou domácí či zahraniční konkurenci, typicky tu s levným či méně kvalitním zbožím. Ta trápí zejména velké podniky (nad 250 zaměstnanců), které tuto odpověď označily v 75 % případů.

Graf 1 Bariéry rozvoje firem

Zdroj: Vlastní zpracování.

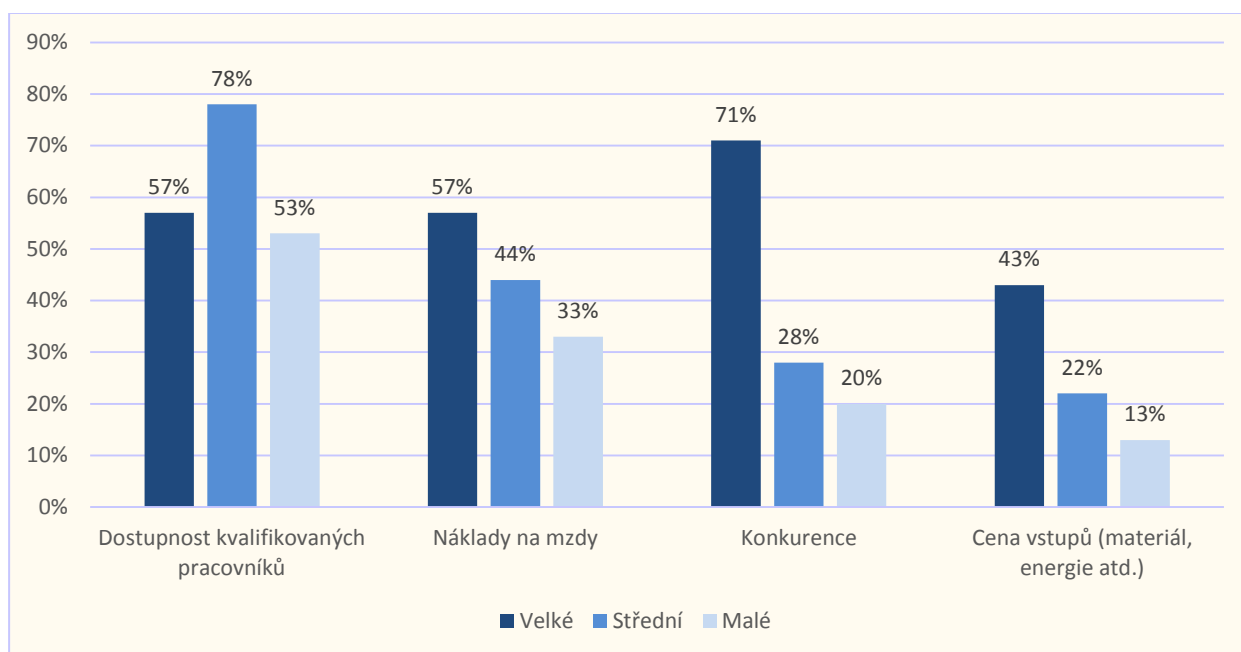
Jestliže v roce 2018 označilo problémy spojené s legislativou a byrokracií více než 45 % dotázaných firem, v tom současném to bylo pouze 18 %. Ze získaných komentářů ovšem vyplývá, že se situace nikterak výrazně nezlepšila, spíše mají firmy kvůli jarní krizi způsobené pandemií koronaviru jiné a vážnější starosti. To potvrzuje, kromě následujícího komentáře, i skutečnost, že současnou ekonomickou situaci tentokrát označilo za jeden z hlavních problémů 20 % firem, zatímco při minulém průzkumu jich nebylo ani 10 %.

„Uvedené problémy nás trápí, ale ty hlavní jsou teď někde jinde. Koronavirová situace na nás dopadla velmi tvrdě zejména kvůli naší exportní orientaci. Lidé byli doma, udrželi jsme je tím, že jsme je platili i bez práce.“

K mírnému nárůstu oproti předchozímu průzkumu došlo v případě nedostatečných prostor (13 %), v jehož souvislosti některé firmy zmiňují dostupnost volných pozemků či přístupnost místních průmyslových zón pro menší a střední podniky.

„V Olomouci je nedostatek prostoru a drahé pozemky“.

„Potřebujeme prostory k rozvoji společnosti. V současné době máme hodně pronájmů. Není to ale řešení do budoucna.“

Graf 2 Bariéry rozvoje firem dle jejich velikosti

Zdroj: Vlastní zpracování.

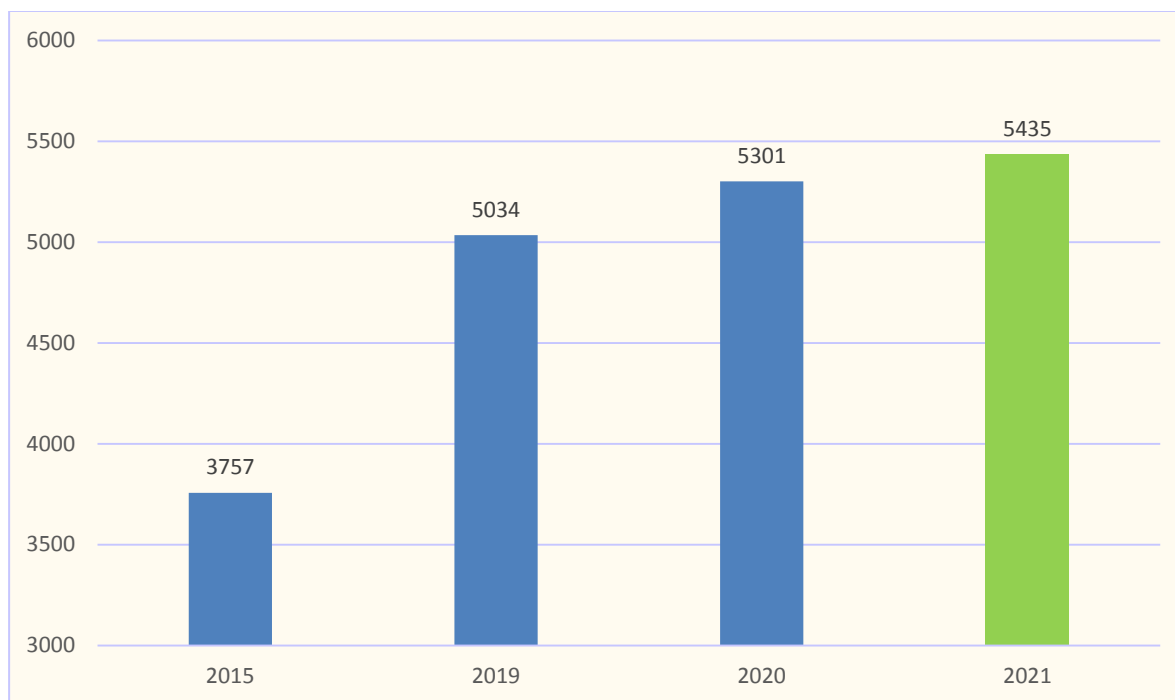
(Graf 2) zobrazuje vnímání bariér rozvoje firmami dle jejich velikosti. Na první pohled je zřejmé, že obecně nejčastěji zmiňovaná dostupnost kvalifikovaných pracovníků tolik netrápí velké firmy (57 %), které většinou uváděly, že zaměstnance díky svému dobrému jménu získat dovedou. Velké firmy výrazně více než střední a malé trápí konkurence (71 %), většinou ta, která vyrábí levné a méně kvalitní zboží.

Dostupnost kvalifikovaných pracovníků trápí nejvíce firmy střední, které ji za svůj hlavní problém označily v 78 % případů. Malé firmy (do 50 zaměstnanců) se nejlépe ze všech velikostních kategorií dle svých slov potýkají s náklady na mzdy, které trápí pouze 33 % z nich. Obdobně je tomu v případě potíží s konkencí (20 %) a cenou vstupů (13 %).

3.3 Pracovní síla a zaměstnanost

V navštívených podnicích pracovalo v roce 2020 celkem 5301 zaměstnanců. Navzdory jarním omezením v souvislosti s pandemií koronaviru, která dokonce některé firmy donutila zaměstnance propouštět, byl oproti minulému roku opět zaznamenán nárůst (+267 osob). K tomuto nárůstu došlo i přesto, že firmy dlouhodobě poukazují na neudržitelný růst z hlediska počtu pracovníků a finančních nákladů s tím spojených. Výhled majitelů / manažerů místních firem je navíc i nadále optimistický a pro příští rok počítá s nárůstem o cca 130 zaměstnanců, který může být i vyšší. Podmínkou je příznivý vývoj i s ohledem na další možná státní (či světová) opatření proti šíření koronaviru.

Graf 3 Vývoj počtu zaměstnanců v navštívených firmách

Zdroj: Vlastní zpracování.

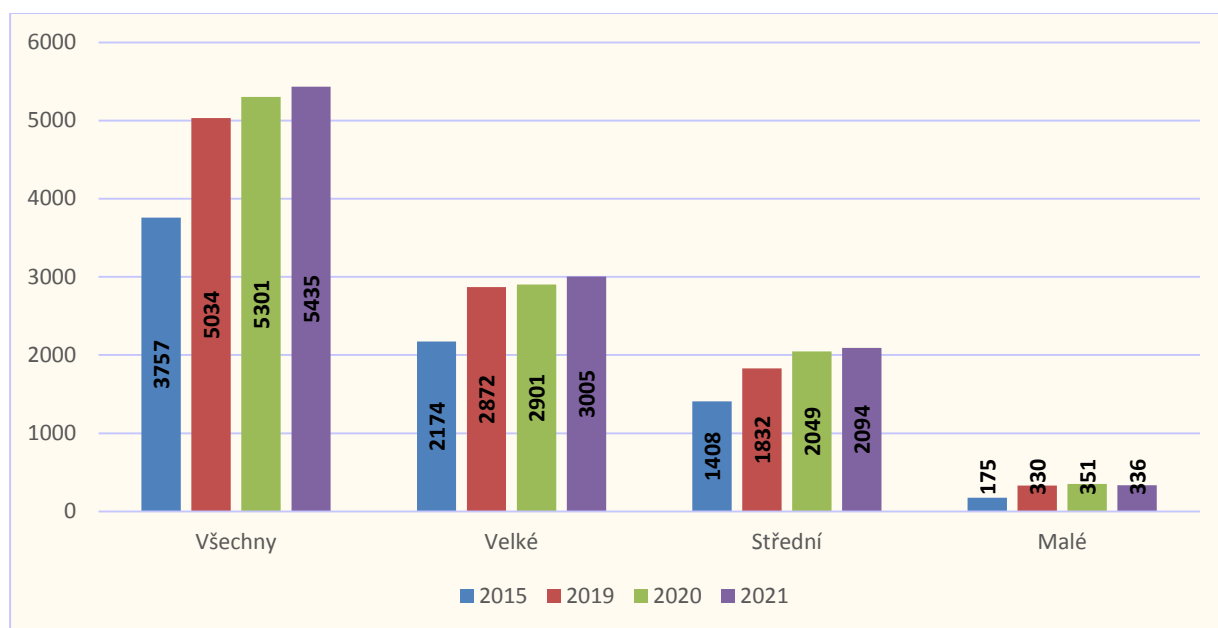
„My jako firma chceme neustále růst. Nemáme nastavený žádný strop z hlediska počtu zaměstnanců, vše je podmíněno spíše jejich dostupností.“

„V posledních dvou letech se situace mírně zlepšila. Je příjemné, že se nám do firmy vrací lidé, kteří zde pracovali dříve nebo jich sem hodně chodí na doporučení kamarádů či rodiny. To vypovídá o dobrém jménu firmy.“

„Olomouc je významné regionální centrum, což je pro podnikání velmi dobré. Pořád se zde dají sehnat lidé“.

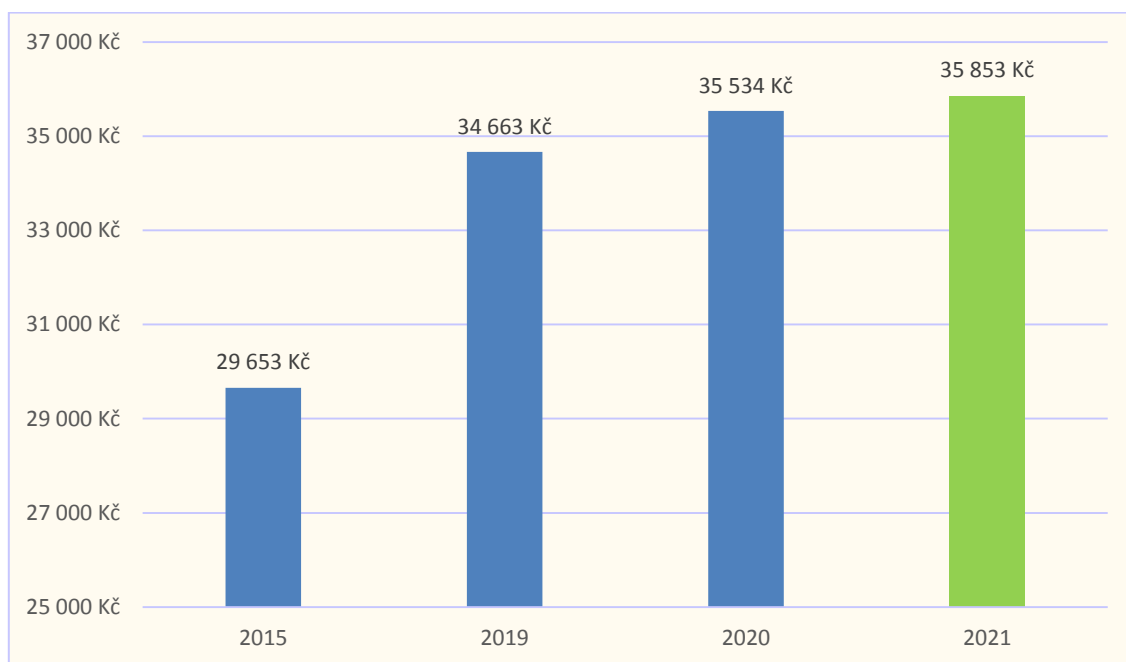
„V Olomouci je podle našeho názoru dobrý poměr mezi kvalitou zaměstnanců a náklady na jejich mzdy.“

Z pohledu velikosti firem zaznamenaly největší nárůst v počtu zaměstnanců za posledních pět let podniky malé velikosti (do 50 zaměstnanců), které v roce 2015 zaměstnávaly dohromady 175 pracovníků, zatímco v roce 2020 to bylo 336 (+92 %). K nárůstu počtu zaměstnanců došlo ve všech velikostních skupinách firem. Velké firmy (nad 250 pracovníků) se rozrostly o zhruba 38 %, zatímco střední o 48 %, jak je patrné z (Graf 4).

Graf 4 Vývoj počtu zaměstnanců ve firmách dle jejich velikosti

Zdroj: Vlastní zpracování.

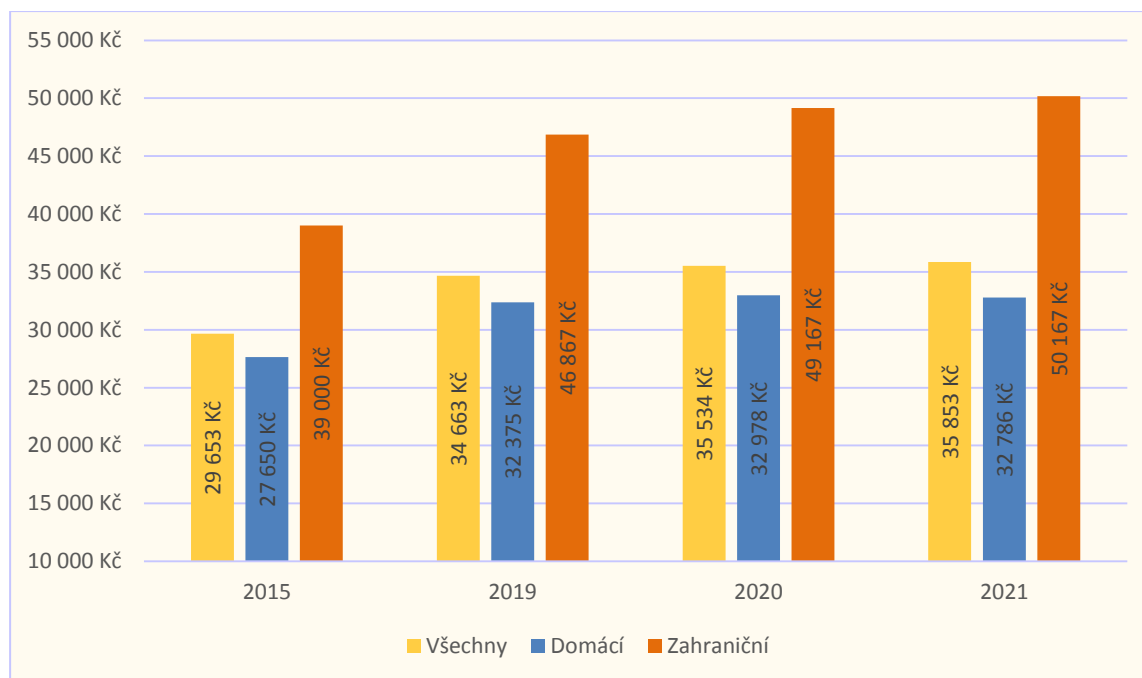
Průměrná mzda za rok 2019 dosáhla dle vyjádření těch manažerů, kteří na otázku odpověděli, částky 34 663 Kč, a v současném roce narostla na 35 534 Kč. Oproti stavu před pěti lety (2015) se tak průměrná hrubá mzda v navštívených podnicích navýšila zhruba o 20 % (z 29 653 Kč). S mírným nárůstem počítají oslovení manažeři i v dalším roce, ale i v tomto případě bude vše záležet na dalším vývoji ekonomické situace.

Graf 5 Vývoj průměrné hrubé mzdy

Zdroj: Vlastní zpracování.

Z následujícího grafu (Graf 6) je patrné, že společnosti se zahraničním vlastníkem vyplácejí vyšší průměrnou hrubou mzdou než domácí. Jestliže průměrná hrubá mzda ve všech navštívených firmách činila v letošním roce 35 534 Kč, v podnicích se zahraničním vlastníkem to bylo 49 167 Kč. Rozdíl mezi domácími a zahraničními společnostmi je v tomto případě dlouhodobý a už v roce 2015 činil více než 11 tisíc Kč.

Graf 6 Vývoj průměrné hrubé mzdy ve firmách dle jejich vlastnictví

Zdroj: Vlastní zpracování.

Jak již bylo uvedeno v části věnované bariérám rozvoje firem, místní podniky vnímají dostupnost kvalifikované pracovní síly jako zásadní omezující faktor (65 %). Chybí hlavně specializované dělnické profese (často jsou zmiňováni elektrikáři, tiskaři), ale i vysokoškolsky vzdělaní odborníci, zejména ti s technickým vzděláním.

„Chybí nám technicky vzdělaní lidé. Celkově je nedostatek technologů, výpočtářů a konstruktérů.“

„Postrádáme programátory CNC strojů, zámečníky, ale i elektrikáře.“

„Potřebovali bychom rusky mluvícího člověka, který ale bude dobře znát i tamní prostředí.“

„Až do loňska nebylo možné nikoho zaměstnat. Lidé nebyli a když už někdo přišel, tak se jednalo o nespolehlivé lidi. Utíkali nám z práce hned po prvním dni. Letos jsme zaměstnali 25 cizinců, což bylo sice administrativně velmi náročné, ale nedalo se nic dělat. Zde už lidé nejsou.“

„Chybí kvalifikovaní dělníci, lidé do výroby. Všichni chtějí být v administrativě, lidem se nechce pracovat. Chybí skladníci, elektrikáři, operátoři, zámečníci, chybí také osobní zodpovědnost, samostatnost.“

„Momentálně jsme lidi sehnali díky dobrému jménu firmy. Jde to i bez agentur, ale je to těžké. Pro lidi z okolí je výhodou zajímavý profil firmy a její zaměření.“

Nedostatek kvalifikovaných pracovních sil se firmy snaží řešit spoluprací s místními středními, ale i vysokými školami. Spolupráci tohoto druhu má přímo v Olomouci navázáno 55 % dotázaných firem. Necelá polovina (43 %) pak spolupracuje i s nějakou školou, nejčastěji vysokou, lokalizovanou jinde v České republice (Brno, Praha). Častou odpovědí mezi 16 podniky (40 %), které tuto spolupráci nemají, bylo konstatování nezájmu ze strany některých škol. V jednom případě má firma navázanou spolupráci se školou v zahraničí a ve dvou případech firmy o spolupráci s místní školou aktivně usilují a do budoucna očekávají její úspěšné zahájení.

„Spolupráce se školami pro nás není. Přes agentury jsme sice nějaké absolventy získali, ale ti mají na začátku svého profesního života jiné představy a Olomouc je jim malá. Konkrétně na UPOL pro nás navíc moc oborů není.“

„Rádi bychom spolupracovali s UPOL, ale zájem z jejich strany není. Snaží se získat na grantech co nejvíc a na financování spolupráce se soukromou sférou jim nezbývá, resp. nechce zbýt. Když chceme 150 tisíc, tak dělají, že na to nemají. Navíc chybí kvalitní studenti, takže spolupráce vlastně pozbývá smyslu.“

„S UPOL máme vývojové projekty. Je to dobrá spolupráce, nemůžeme si stěžovat. Ale chybí zde technické obory, takže více spolupracujeme s VUT.“

„Spolupracujeme se střední školou technickou a obchodní formou praxí. Kvalita absolventů ale není dobrá, což ovšem není problém jen této školy, ale platí všeobecně.“

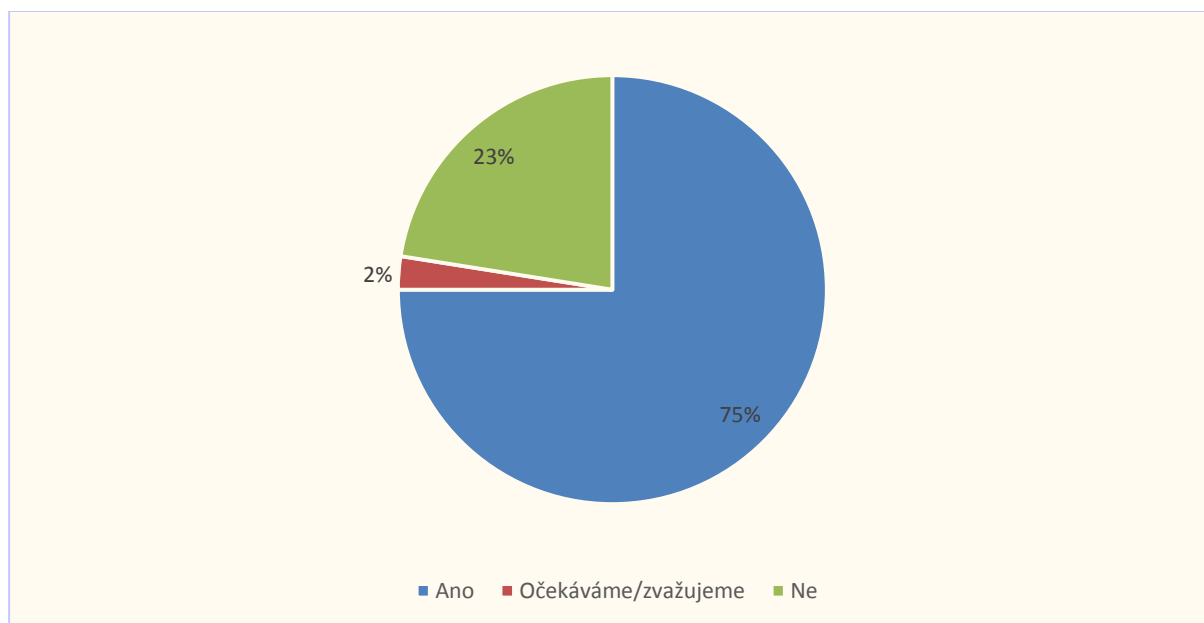
„Už několik let nám funguje spolupráce s místním učilištěm. Žákům dáváme stipendium, chodí k nám na praxe a následně k nám nastoupí. Pokud ne, musí stipendium vrátit. Je to jediná cesta, jinak to nejde.“

„Máme bezproblémovou spolupráci s polygrafickým učilištěm.“

„Nemáme přímo spolupráci, ale na UPOL a některých středních školách se snažíme působit, aby o nás studenti věděli.“

Třicet (75 %) ze všech 40 navštívených podniků zaměstnává pracovníky, kteří se věnují aktivitám výzkumu a vývoje (dále také „VaV“). Jedna další firma zavedení těchto aktivit v blízké budoucnosti plánuje. V září 2020 pracovalo v navštívených firmách 241 takových zaměstnanců. Nejčastěji se jednalo o softwarové programátory či vývojáře nebo tvůrce a inovátory firemních produktů a konstruktéry.

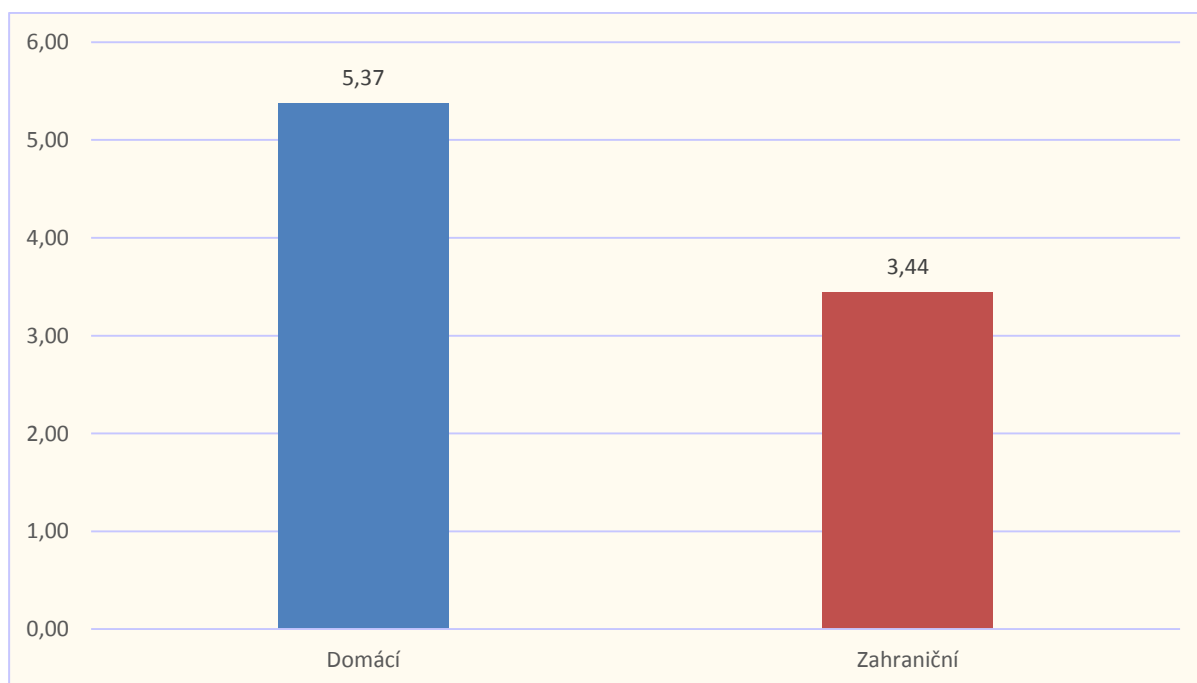
Graf 7 Máte zaměstnance ve výzkumu a vývoji?

Zdroj: Vlastní zpracování.

Více pracovníků ve výzkumu a vývoji zaměstnávají domácí společnosti (s tuzemským majitelem). V roce 2020 v nich celkově pracovalo 3034 osob, z nich 163 se věnovalo aktivitám výzkumu a vývoje, což představuje více než 5 pracovníků na 100 zaměstnanců (5,37). V případě zahraničních byl tento poměr nižší (3,44) při celkovém počtu 78 zaměstnanců ve VaV.

Graf 8 Počet zaměstnanců ve VaV dle vlastnictví firem

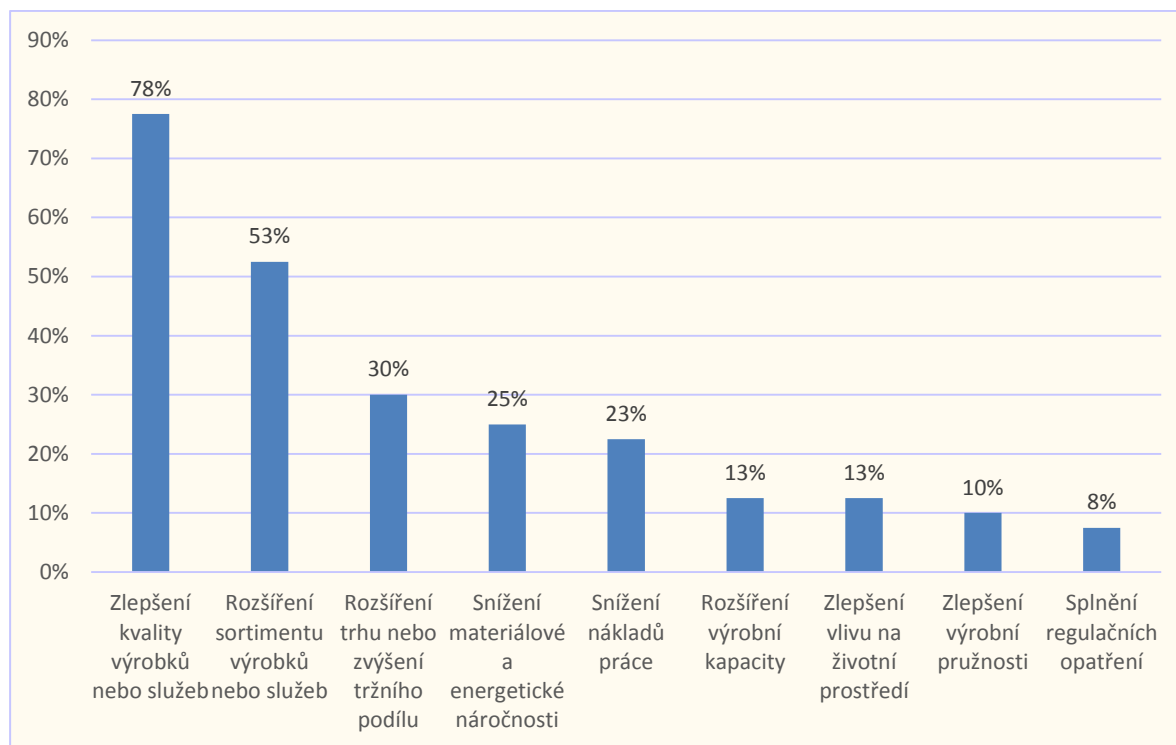

Zdroj: Vlastní zpracování.

Pozn.: Jde o přepočten na 100 zaměstnanců.

Za hlavní význam aktivit v oblasti výzkumu a vývoje označilo 78 % podniků zlepšení kvality svých výrobků či služeb, které následovalo rozšíření sortimentu výrobků (či služeb). Třetí nejčastější motivaci představuje snaha o rozšíření trhu či zvýšení firemního podílu na něm. Čtvrtina dotazovaných podniků s aktivitami VaV uvedla, že je realizují i z důvodu snah o snížení materiálové a energetické náročnosti. Pouze v osmi procentech firmy uvedly, že tyto aktivity provádějí kvůli splnění regulačních opatření.

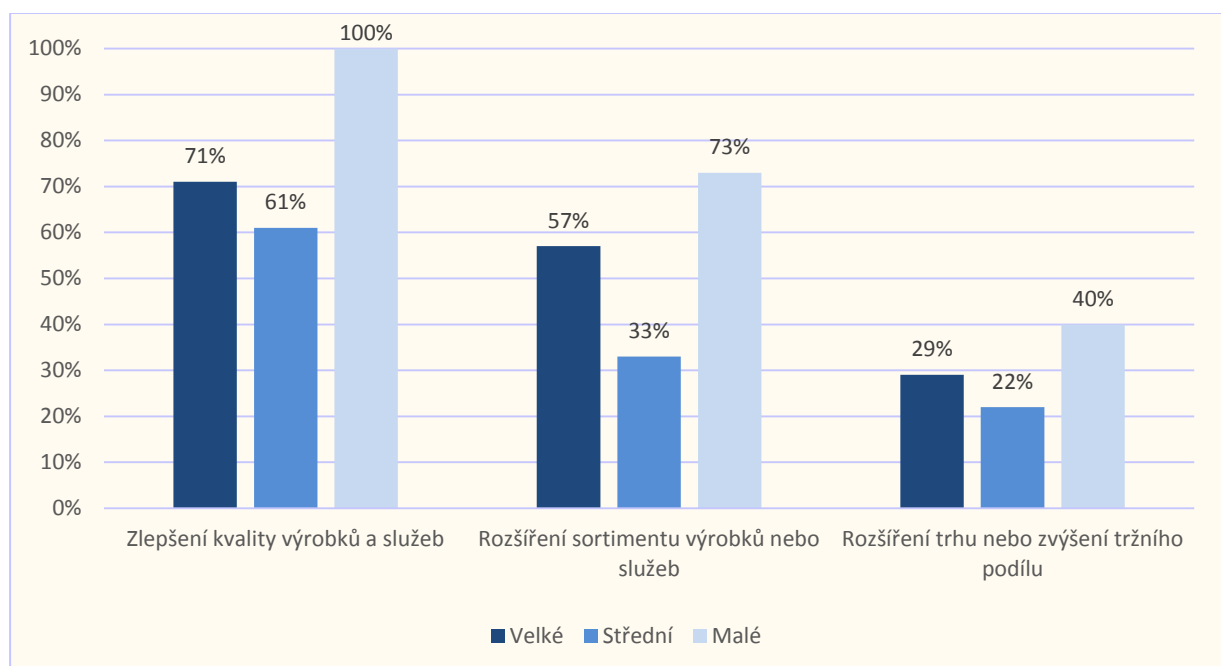
Graf 9 Význam VaV aktivit pro firmu

Zdroj: Vlastní zpracování.

Význam aktivit v oblasti výzkumu a vývoje se oproti celkovým výsledkům příliš neliší ani z pohledu velikostních skupin firem. Tím nejvýznamnějším je zvýšení kvality výrobků a služeb, přičemž tuto možnost označily všechny malé společnosti, které mají aktivity v oblasti výzkumu a vývoje. Pro 73 % malých firem představují tyto aktivity možnost, jak rozšířit sortiment výrobků či služeb, a 40 % z nich uvedlo, že je realizují s cílem rozšířit svůj trh či zvýšit podíl na něm. Tato varianta byla přitom důležitá pouze pro 29 % velkých a 22 % středních firem.

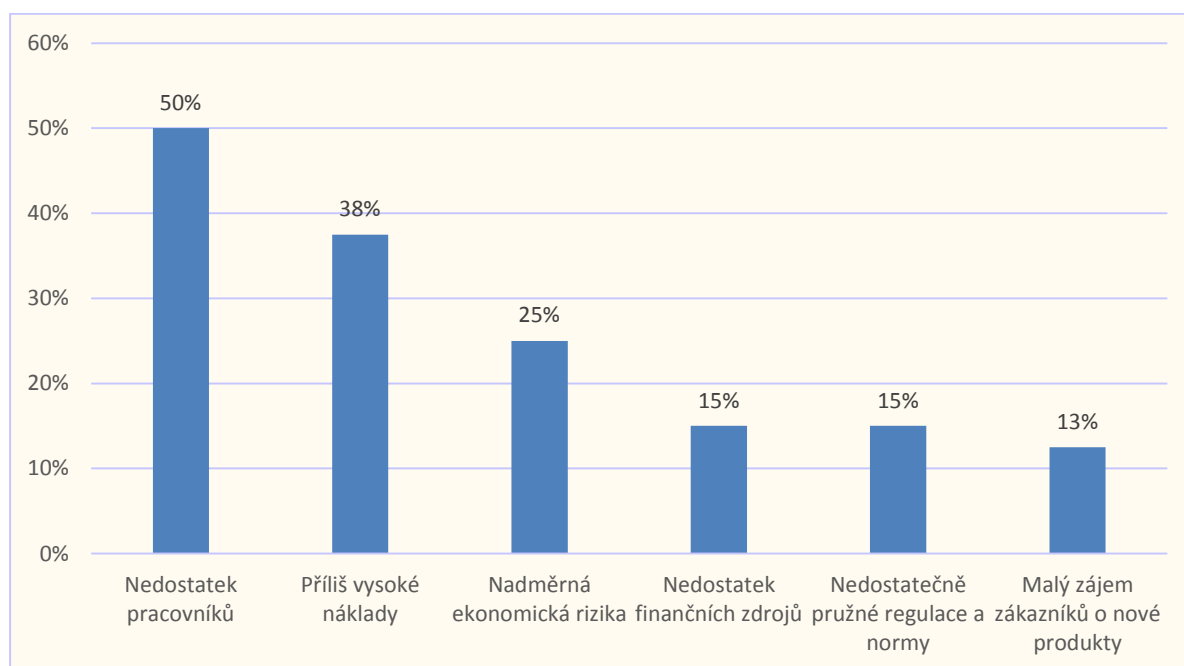
Graf 10 Význam výzkumu a vývoje pro firmy dle jejich velikosti

Zdroj: Vlastní zpracování.

Jako hlavní bariéru VaV aktivit uvedla polovina dotázaných nedostatek kvalifikovaného pracovníka a 38 % také vysoké náklady. S touto odpovědí souvisela i ve čtvrtině případů zmiňovaná nadměrná ekonomická rizika. Nejméně často byl za jednu z hlavních bariér uváděn malý zájem zákazníků o nové produkty (13 %).

Graf 11 Bariéry VaV aktivit

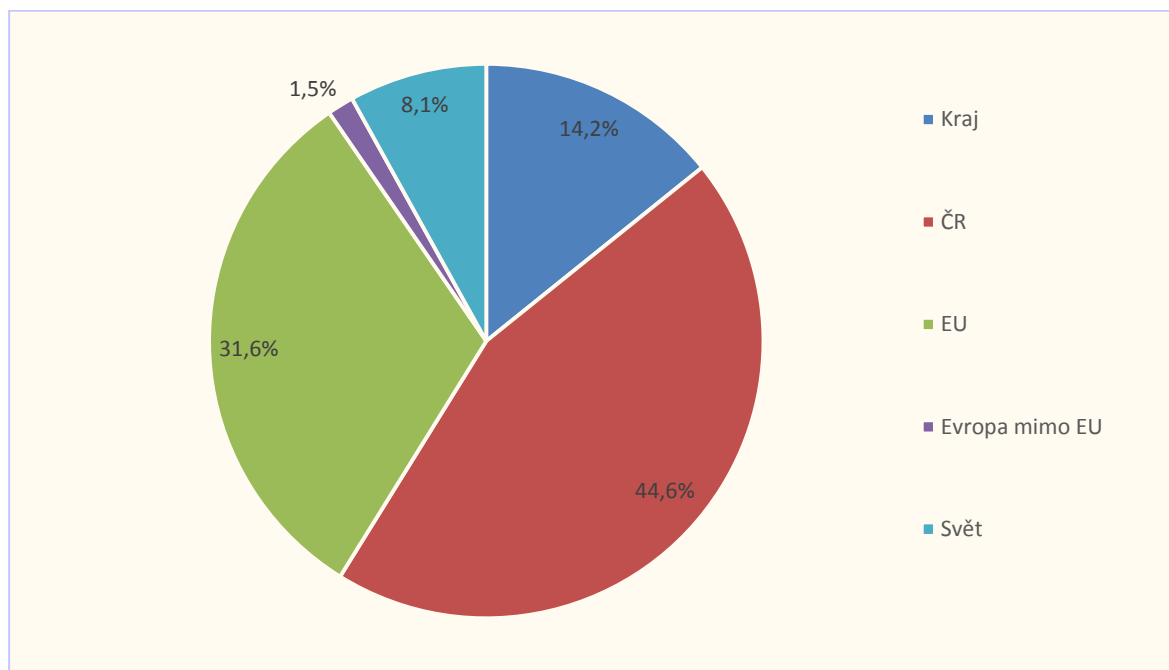

Zdroj: Vlastní zpracování.

3.4 Obrat a export

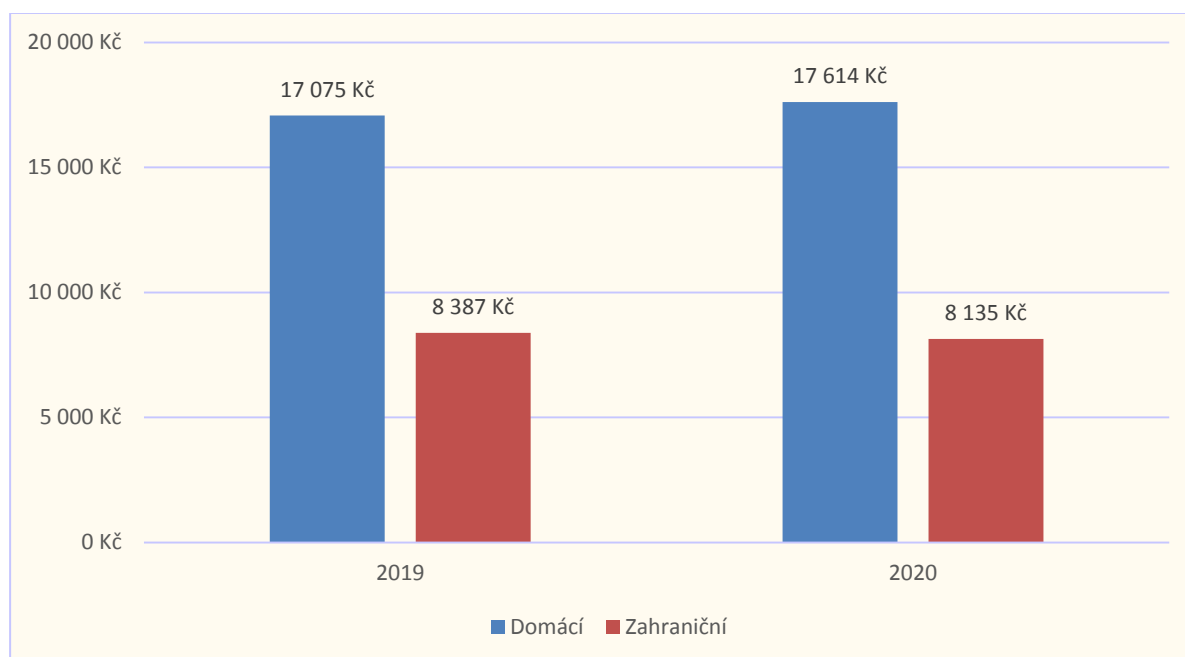
Jednou z nejdůležitějších charakteristik popisujících úspěšnost firem je jejich schopnost prosadit se na domácích a zahraničních trzích. Celkový obrat zkoumaných podniků v roce 2019 dosáhl 25 462 milionů Kč a odhad na rok 2020 očekává nepatrný nárůst na 25 749 milionů Kč. Je pozitivní, že i přes jarní ekonomickou krizi způsobenou pandemií koronaviru firmy odhadují udržení celkových obrátů nad 25 miliardami Kč. Celkem 21 ze 40 navštívených firem očekává nárůst i v nejbližších letech, což platí i pro šest ze sedmi podniků s více než 250 zaměstnanci. Dalších 15 firem očekává v následujících letech z hlediska výše obrátu spíše stagnaci a pouze čtyři firmy počítají s jeho poklesem.

Graf 12 Trhy místních firem

Zdroj: Vlastní zpracování.

Navštívené podniky získaly většinu svých tržeb (58,8 %) na domácích trzích, přičemž 14,2 % jejich prodejů směřovalo přímo do Olomouckého kraje. Z hlediska exportní orientace je pro místní firmy nejdůležitější EU (31,6 %). Dle očekávání se mezi nejdůležitější země dle odpovědí firem řadí sousední Slovensko (12), Německo (10) a také Polsko (8). V pěti případech představuje jeden z významných trhů pro firmy ten ruský, ve čtyřech pak USA či Maďarsko. Třikrát byla zmíněna i Velká Británie, což je důležité z hlediska toho, že ve dvou případech byla tato země označena velkými firmami (nad 250 zaměstnanců) jako vůbec nejdůležitější.

Graf 13 Vývoj obratu firem dle jejich vlastnictví (v tis. Kč)

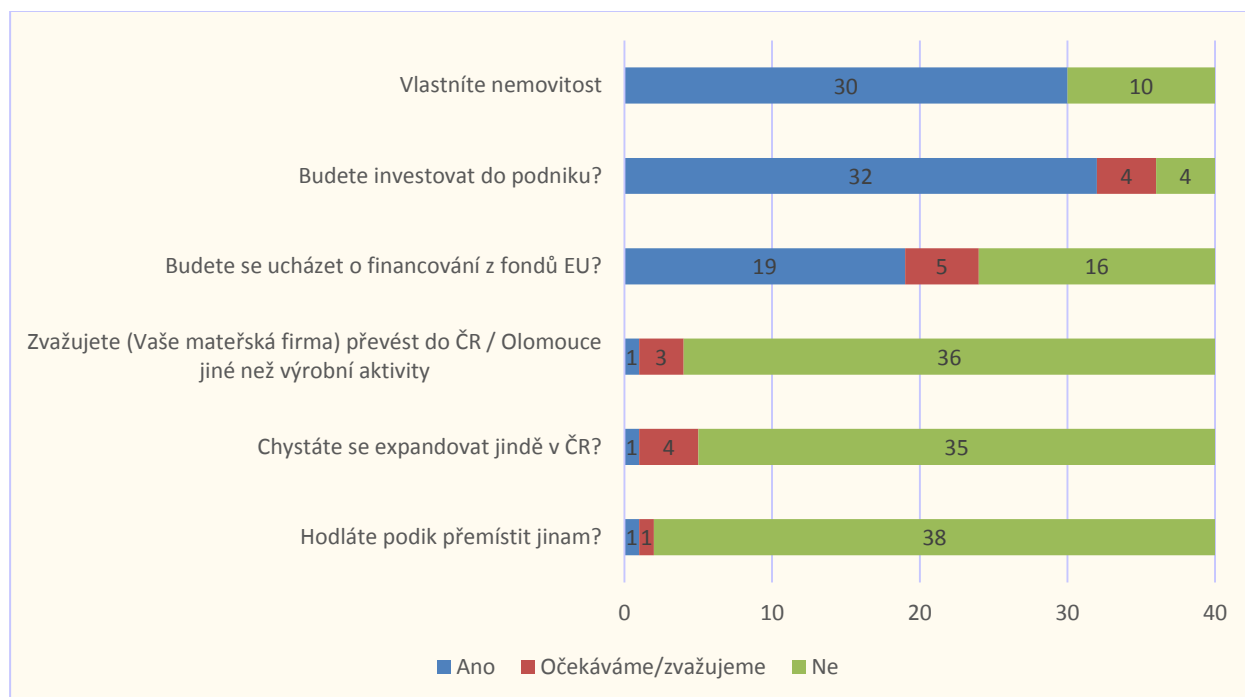
Zdroj: Vlastní zpracování.

Jak bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, oslovené firmy očekávaly z hlediska obratu za rok 2020 nepatrný nárůst. Z hlediska vlastnictví firem (Graf 13) je vidět, že tento nárůst očekávají zejména domácí firmy, zatímco ty se zahraničním vlastníkem byly ve svých odhadech strážlivější. Domácí společnosti totiž dosáhly v roce 2019 obratu ve výši 17 075 milionů Kč a pro letošní rok očekávají obrat ve výši 17 614 milionů Kč. Zahraniční společnosti už během měsíců srpna a září očekávaly pokles z loňské hodnoty 8 387 milionů Kč na 8 135.

3.5 Ukotvení v regionu

S ukotvením v regionu a místním podnikatelském prostředí přirozeně souvisí otázka nemovitostí pro podnikání. Tři čtvrtiny navštívených podniků (30) vlastní nemovitost, ve které sídlí, případně mají svou výrobu, zatímco zbývajících deset je v nájmu. Většina z nich v současné době hledá způsoby, jak tuto situaci změnit, nicméně podle svých vyjádření narážejí na nedostatek volného prostoru na území města. Není to ovšem pouze případ firem, které svou nemovitost nevlastní. S nedostatkem prostoru k rozšíření, který nějakým způsobem ovlivňuje jejich podnikání, se totiž potýká 16 (40 %) ze 40 navštívených firem.

I přes nepříznivou ekonomickou situaci firmy stále hodlají provádět plánované investice. Kladně na tuto otázku odpovědělo celkem 32 podniků (80 %), přičemž čtyři další to zvažují. Záporně se vyjádřily pouze čtyři společnosti.

Graf 14 Nemovitosti, investice, expanze

Zdroj: Vlastní zpracování.

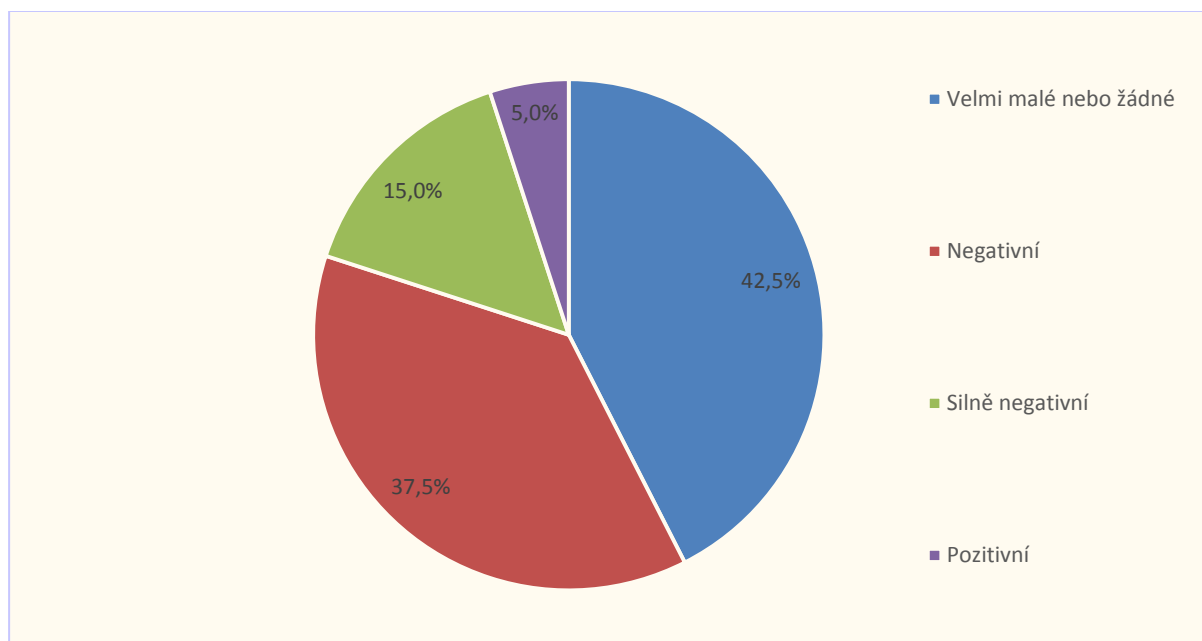
S využitím investičních pobídek a s financováním ze strukturálních fondů EU či domácích programů má zkušenost většina podniků. Možnost využití veřejné podpory pro realizaci svých investičních projektů však připravuje pouze 19 (47,5 %) z nich, přičemž některé kvůli vysoké administrativní zátěži a nejistotě, se kterou se setkaly v minulosti, už tyto akce opakovat nechce.

V případě jedné (zahraniční) společnosti uvažuje mateřská firma o tom, že do Olomouce převede i jiné než výrobní aktivity a další tři to zvažují. Jen jedna firma uvedla, že hodlá s podnikáním v Olomouci skončit a přestěhovat se jinam. Důvodem k jejímu rozhodnutí je již zmiňovaný nedostatek místa k rozšíření.

3.6 Dopady Covid-19

Další otázka se zaměřila na dopady pandemie Covid-19, konkrétně na dopady opatření, která měla zpomalit její šíření a která se týkala i ekonomiky s důrazem na nouzový stav. Nejvíce firem (17, tj. 42,5 %) uvedlo, že tyto dopady jsou velmi malé či dokonce žádné. Společnosti to často vysvětlovaly tím, že k poklesu tržeb sice skutečně došlo, ale v posledních měsících se jim podařilo tyto ztráty buď zcela eliminovat nebo alespoň podstatně snížit. Mnohým z nich k relativně bezbolestnému překonání krize pomohl i rekordní vstup do nového roku.

Graf 15 Dopady jarní pandemie Covid-19

Zdroj: Vlastní zpracování.

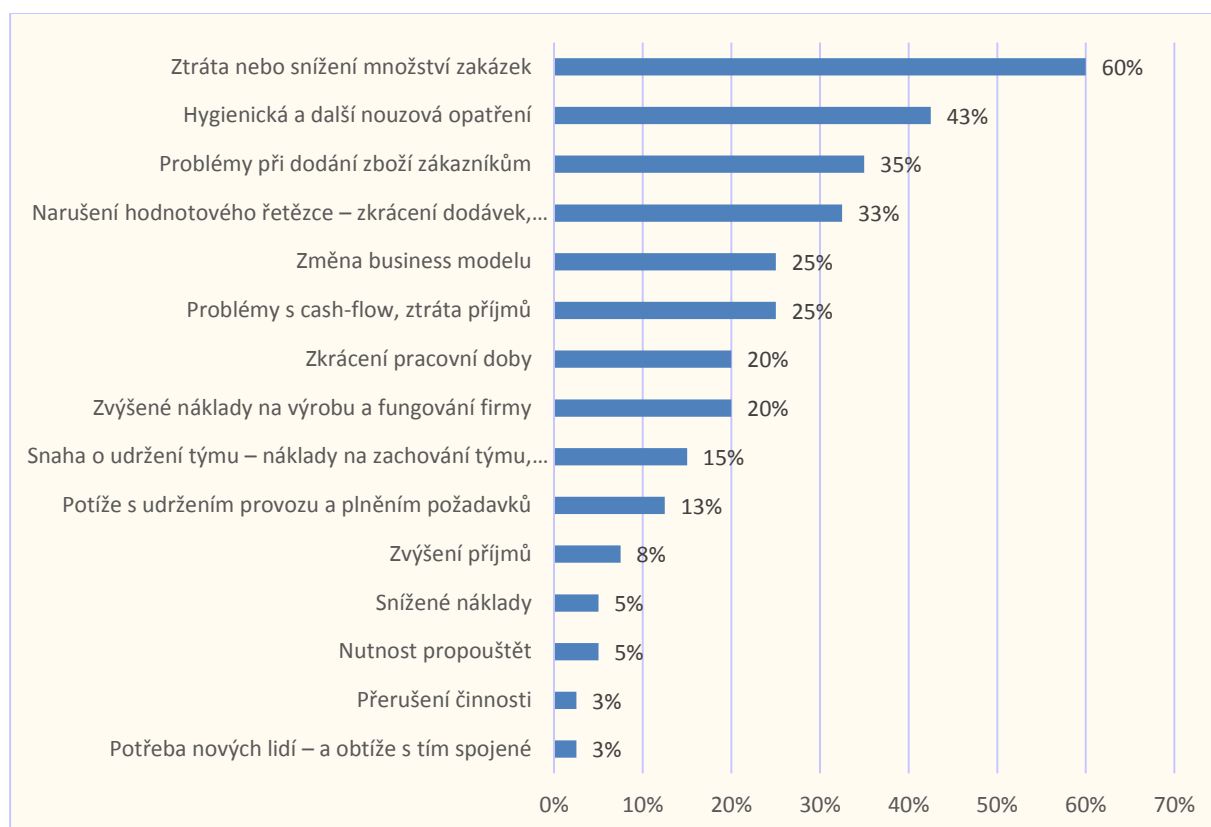
Podobně velká skupina (15, tj. 37,5 %) ovšem uvedla, že dopady této krize byly (či stále jsou) negativní či vyloženě silně negativní (6, 15 %). Některé podniky uvedly, že situace by na ně mohla mít dopad ještě svou setrvačností, neboť jarní krizi přestály díky úsporám, které ovšem nevydrží dlouho. Dvě firmy následně uvedly, že dopady této krize pro ně byly pozitivní, zejména z důvodu podnikání v žádaných oborech.

„Abychom byli schopní pokrýt nasmlouvané zakázky, museli jsme práci zadávat konkurenčním firmám.“

„Zavřené obchody pro nás znamenaly pokles tržeb, protože přes e-shop jsme dokázali prodat jen část zboží. Měli jsme možnost šít roušky, ale velká firma z okolí si nakonec vybrala třikrát dražší nabídku cizí firmy.“

„Ve Skandinávii jsme přišli o polovinu zakázek, neboť je stát přidělil tamním firmám.“

„Situace s COVIDem na nás dopadla, protože jsme exportní firma. Nemohli jsme vyvážet zboží a měli jsme tak pokles až na 20 % v některých měsících. Ale do budoucna se to snad zlepší.“

Graf 16 Nejčastější problémy způsobené pandemií Covid-19

Zdroj: Vlastní zpracování.

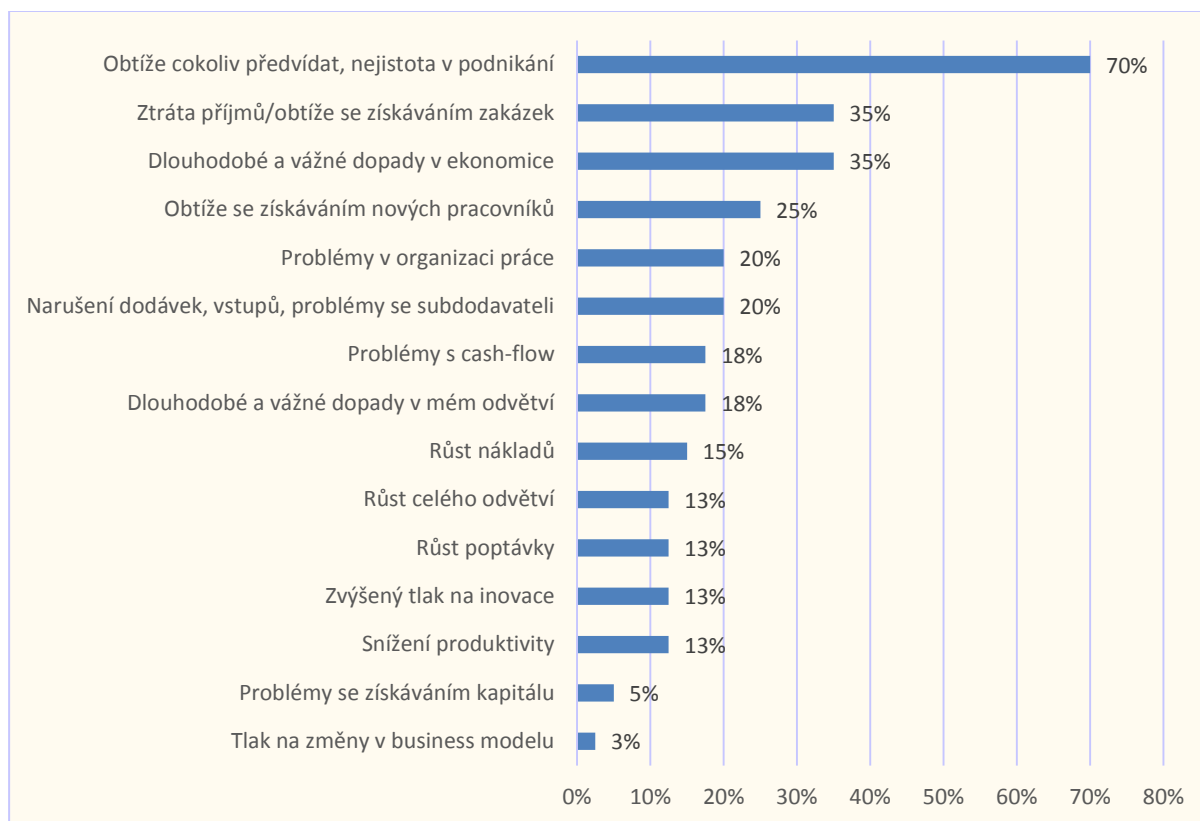
Za nejčastější problém způsobený pandemií Covid-19 byla označena ztráta či snížení celkového množství zakázek (60 %). Na druhém místě podniky zmiňovaly obtíže při snaze dodržovat hygienická a další nouzová opatření (43 %) a na třetím problémy při dodání zboží zákazníkům (35 %), což dokládá například následující komentář:

„Vyrábět jsme mohli, ale buď nebylo kde prodávat, nebo byl nedostatek lidí, kteří by zboží rozvezli.“

Firmy se dále musely často vypořádávat s narušením hodnotového řetězce (33 %), konkrétně s narušením či zpožděním dodávek. Čtvrtina firem (25 %) označila za svůj největší problém potíže s cash-flow způsobené ztrátou příjmů. Dvě ze všech čtyřiceti navštívených firem byly nuceny přistoupit k propouštění některých zaměstnanců, jen jedna však musela své podnikání přerušit úplně.

„Měli jsme potíže se zahraničními techniky, kteří se starají o naše stroje. Ti sem kvůli uzavření hranic nemohli dojíždět.“

„Současná krize na nás začala dopadat až teď, kdy sesterské firmy v zahraničí (výhradní odběratel) pozastavují objednávky. Zdá se, že budeme muset i mírně redukovat stav zaměstnanců.“

Graf 17 Čeho se nejvíce obáváte do budoucnosti?

Zdroj: Vlastní zpracování.

Nejvíce firem (70 %) odpovědělo na otázku čeho se obávají do budoucna v tom smyslu, že se stalo velmi obtížným cokoliv předvídat a v podnikání se značně zvýšila míra nejistoty. Více než třetina firem (35 %) se pak obává ztráty příjmů, případně obtíží se získáváním nových zakázek. Stejný počet vyjádřil obavu z dlouhodobých a vážných dopadů na ekonomiku.

„Nikdo z nás nemůže vědět, co bude následovat. V takové době je obtížné cokoliv plánovat. Musíme věřit, že se podobná situace nevrátí.“

Ve čtvrtině případů firmy vyjádřily obavu nad tím, že stále nebude snadné získat nové pracovníky ani poté, co některé větší společnosti byly nuceny během první krize propouštět.

„Údajně tady měly být propuštěny stovky lidí s tím, že další budou následovat. Zatím to ale na trhu rozhodně není vidět. Možná, že byly propuštěni zahraniční pracovníci.“

„Bojíme se uzavření hranic. Pro nás jakožto exportní firmu by to mělo likvidační dopady.“

„Na podzim očekáváme mírný nárůst zakázek. Firmy měly na automatizaci, které se věnujeme, peníze připravené a budou je chtít utratit.“

3.7 Sociální odpovědnost

Oproti minulým průzkumům ten současný obsahoval otázku na to, zda se společnost věnuje aktivitám „společenské zodpovědnosti (corporate social responsibility)“. Z obdržených odpovědí jednoznačně vyplývá, že firmy jsou v tomto ohledu vysoce aktivní. Kladně totiž odpovědělo 38 (95 %) z nich. Nejčastěji se jedná o podporu různých sociálních podniků, sportovních či kulturních akcí, ale i zaměstnávání osob se sníženou pracovní schopností. V opačném případě firmy uváděly, že odvádějí platby v rámci náhradního plnění.

„Zaměstnáváme osoby se sníženou pracovní schopností (někteří pracují i ve výrobě). Spolupracujeme v tomto směru úzce s úřadem práce.“

„Spontánně financujeme různé akce (tábory), spolky či pomáháme v některých situacích. Naposledy jsme se angažovali třeba při červnových povodních.“

„Sponzorujeme klub vozíčkářů a naším zákazníkem je i jedna chráněná dílna, které děláme lepší ceny.“

„V úklidu a ostraze zaměstnáváme lidi s invalidním důchodem apod. V klasickém provozu to není možné, jde o velmi náročnou práci.“

„V rámci boje s Covidem jsme darovali 40 tis. eur na nákup plicních ventilátorů.“

3.8 Náměty pro podporu podnikání

V další části rozhovoru byly firmy dotázány, jaké typy podpory podnikání by od radnice (a veřejného sektoru obecně) přivítaly, nebo jaké jsou v tomto směru jejich zkušenosti. Podniky byly většinou spokojeny s tím, že město do soukromého sektoru negativně nezasahuje. Náměty na podporu podnikání se pak většinou týkaly fungování státní správy, dopravy, školství či přístupu k místním firmám.

Fungování veřejné správy

- Pokud chce někdo podporovat podnikatele, tak není potřeba, aby vytvářel všelijakou podporu a přesouval peníze z bodu A do bodu B. Zaměřte se na fungování státní správy. To musí být efektivní a rychlé. To podnikatelům nejvíce pomůže. Nemohly by si úřady předávat informace mezi sebou? Je to v 21. století problém?
- Zajistit přímou informovanost o opatřeních města ve věcech týkajících se firmy, a to zejména z pohledu územního plánování a dopravní obslužnosti. Vyvěšení informace na úřední desku nepovažujeme za dostatečné.
- Město by mělo mít ambici být nejlepší. Jestli je na vydání rozhodnutí ze zákona např. 60 dní, dejme si v Olomouci cíl mít to hotové za 30.
- Pokračujte v započaté práci. Na rozdíl od předchozích politických reprezentací tato současná nikomu neškodí.
- Je potřeba vše spíše zjednodušovat a nevytvářet zbytečně přebujelou administrativu.
- Museli jsme si najmout člověka, aby za nás vyřizoval jednání na úřadech. Vše trvá neskutečně dlouho. Není to pochopitelně problém jen Olomouce.
- Bylo by dobré zavést digitální úřední desky.

Doprava

- Více preventivních programů pro děti (ale i pro ostatní občany) o bezpečném chování ve městě. Denně jsem svědkem nebezpečných dopravních situací plynoucích z chování chodců.
- Přesvědčte lidi, aby více využívali MHD či elektrokola. Je zde příliš mnoho aut.
- Vyřešit dopravní situaci ve městě. Realizovat obchvat směrem na Přerov a Šternberk.
- Vyřešit výjezd z PZ Technologická. Situace se za poslední dva roky spíše zhoršila.
- Umístění firmy na Chválkovické ulici je pro nás velkou přítěží při shánění zaměstnanců. Setkali jsme se častým odmítnutím kvůli špatné dopravní dostupnosti tohoto místa.
- Lépe koordinovat dopravní stavby a opravy komunikací.

Školství

- Podporujte více školství, které teď generuje lidi bez zájmu. Zaměřte se na podporu i dalších oborů, zejména těch technických. V Olomouci je v tomto směru situace špatná.
- Jednoznačně tlak na zlepšení infrastruktury školství. Technické školství je poddimenzováno a na špatné úrovni. Na místní univerzitě by se měl také zavést alespoň nějaký technický obor.
- Lepší působení ve vzdělávacím systému. Je potřeba více podporovat učňovské obory a technické školství.

Vztah města a místních firem

- Neprodávejte prostory v PZ velkým investorům, kteří s tím pouze spekulují. Pro velké firmy je to možná přijatelné, ale pro ty menší je to problém.
- Pokud chce město vůbec uvažovat o podpoře podnikání, musí se nejprve začít chovat ke všem stejně. Není možné, aby si zde někteří podnikatelé mohli dělat, co chtějí. Není zde rovné prostředí. Jakékoliv řeči o podpoře místních podniků ztrácejí v tomto světle význam.
- Město by mělo více preferovat místní podniky při stavebních zakázkách.
- Větší podpora regionálních firem při místních zakázkách.

3.9 Celkový pohled na Olomouc

Na závěr byli zástupci podniků požádáni, aby uvedli nejdůležitější přednosti a nedostatky Olomouce. Tématem hovorů byly především, jako už tradičně, doprava či školství.

Jako nejčastější pozitivní aspekty místního podnikatelského prostředí firmy uvedly:

- Olomouc je významné regionální centrum, což je pro podnikání velmi dobré. Pořád se zde dají sehnat lidé a lokalita je výhodná i z hlediska zákazníků. Olomouc je navíc v rámci republiky dobře dostupná.
- Dobré místo k životu.
- Dostatek různých obchodů, bohatý kulturní a sportovní život.
- V porovnání s Prostějovem a Přerovem je Olomouc bezpečné město.

- Dobrá dostupnost do Prahy a celého světa. Problém je spíše v Praze s dostupností na letiště, že tam nejede přímo vlak.
- Reprezentativní město. Spolupracujeme téměř výhradně se zahraničními partnery, pro které pořádáme různá školení. V Olomouci je jim pořád co ukazovat. Působíme tady už trochu jako průvodci.
- Město je velmi dobrou reklamou pro firmu.
- Nejlepší místo na bydlení na světě. Je zde bezpečno, dobrá dopravní infrastruktura.
- Olomouc je skvělým místem pro život, krásné, dobrá poloha, slušné dopravní napojení.
- Dobrá poloha Olomouce v rámci republiky.
- Krásné místo pro život. Je zde dostatek zeleně, bohatý kulturní život a historie.
- Hezké město na bydlení, nicméně v době koronaviru se ukázalo, že lidé mohou žít i na malých městech a velké město jako Olomouc příliš nepotřebují. I z hlediska našeho podnikání - zakázky jsem zvládal řešit z domu. Město by chtělo, aby zde lidé bydleli a zakládali rodiny, ale mělo by se v tomto ohledu více snažit. Bydlení mají pod palcem velcí investoři.

Podniky už tradičně pozitivně hodnotily i přítomnost dvou vysokých škol a dobrou dostupnost pracovních sil.

- Díky přítomnosti dvou univerzit je zde dobře dostupná kvalifikovaná pracovní síla.
- Je zde vysoká škola a tím pádem více mladých lidí, což udržuje ve městě pozitivní náladu.
- Město prosperuje i díky studentům. Kdyby zde nebyly, tak zkrachuje polovina místních hospod.
- Místní vysoká škola je pro nás zajímavým obchodním partnerem.
- Univerzita představuje pro město přidanou hodnotu.
- Pozitivní je hlavně fakt, že Olomouc je univerzitním městem. Vysoký počet studentů představuje stále velký potenciál pro bytovou výstavbu.
- Místní SPŠ. Ačkoliv ji kvůli svému zaměření nemůžeme využívat, domníváme se, že produkuje kvalitní lidi se zájmem. Absolventi něco umí, protože škola je prakticky orientovaná.

Pozitivně vnímají místní firmy i přítomnost několika průmyslových zón.

- To, že jsme v průmyslové zóně. Dostali jsme se sem už v roce 2007, a díky tomu nemáme problémy s dalším rozvojem.
- Průmyslové zóny (Šlechtitelů, Hněvotín) jsou fajn, ale měly by být dostupné i pro malé a střední podniky.

Různé:

- Fungování Okresní hospodářské komory Olomouc. Konečně se zdá, že se něco děje. Organizuje různá setkání podnikatelů, což je dobře. Během krize nám dokonce pomohla s reklamou na to, že šijeme roušky, což nám výrazně pomohlo.

Jako nejčastější negativní aspekty místního podnikatelského prostředí firmy uvedly:

Negativně se podniky vyjadřovaly zejména k oblastem školství, doprava, nedostatku prostoru k rozvoji či dostupnosti bydlení a množství byrokracie.

Školství:

- Situace na Univerzitě Palackého, která zavání celostátní ostudou. Chování některých představitelů, zejména těch z Přírodovědecké fakulty, je neslýchané.
- Fakulta nám přetahuje zaměstnance na vysoké platy z grantů a práci na strojích, které získala za peníze daňových poplatníků.
- Jsme schopní bojovat s konkurencí z Indie a Číny, ale nejsme schopni konkurovat místní univerzitě, která se pustila do podnikání.
- Situace na UPOL, kdy děkan podává žaloby na kolegy je trapná a poškozuje image města.
- Obecně UPOL, která produkuje nekvalitní lidi (alespoň v našem oboru). Je zarážející, že při návštěvě univerzity se nás tamní výzkumníci ptají, co je v oboru nového a co budeme dělat. Nemělo by to být naopak? Neměla by právě univerzita být zdrojem těchto informací? Jejich zájem o spolupráci přitom není prakticky vůbec žádný.
- Konkurence univerzity. Konkurují nám nízkými cenami, které si mohou dovolit, protože se nepotřebují uživit a kazí tak trh.
- Chybí zde technická vysoká škola, ale bylo potřeba zlepšit i kvalitu technických středních škol.
- I přes přítomnost dvou vysokých škol zde chybí kvalifikovaní pracovníci z technických oborů.
- Technické školství je v žalostném stavu.
- Chtělo by to více propagovat učňovské obory už na základních školách.
- Chybí anglická škola pro děti zahraničních pracovníků.
- Místní vysoká škola je nejvíce „průtoková“ v republice. Studenti odsud po jejím absolvování velmi často odcházejí a nemají zájem zůstat.
- Měli bychom zájem pořádat exkurze pro školy, ale není s kým spolupracovat.

Doprava:

- Parkování na sídlištích je tragédie. Chcete podporovat elektromobilitu? To si mám koupit kilometr dlouhý kabel, který budu házet z okna, protože blíž nezaparkuji? A ještě tam policie jezdí rozdávat pokuty.
- Na obchvatu funguje tzv. "červená vlna". Je to normální v dnešní době? To někdo neumí spočítat a naprogramovat semaforey tak, aby se město dalo dobře projet? Podívejte se do Hradce Králové, kde to v tomto ohledu skvěle funguje.
- Nedá se zde jezdit na kole. Chcete, aby lidé jezdili na kole do práce, ale jaké jsou k tomu podmínky. Chybí cyklostezky a jízda je zde hazard se životem. Velmi nebezpečné.

- MHD? Nic moc. Chování lidí v ní je hrozné, kdo by tím chtěl jezdit?
- Absence obchvatu ve směru na Šternberk. Bude vůbec někdy?
- Příliš mnoho aut ve městě. Jak roste životní úroveň, přibývá (neúměrně osobních aut). Aby lidé ale cestovali MHD, musela by se zlepšit její kvalita.
- Velmi by pomohl obchvat ve směru na Šternberk.
- Máme především zaměstnance z této části Olomouce. Lidé z druhé strany zde pracovat nejspíš nechtějí, protože vědí, že by sem dojížděli půl hodiny. To je nepřijatelné v rámci takového města. Je pro nás proto nepředstavitelný přesun třeba na druhý konec Olomouce, protože bychom asi přišli o stávající lidi.
- Oblast zde v zóně Šlechtitelů nemá nějakou koncepci. Autobusové spoje působí dojmem, že jeden jede v květnu a druhý v pondělí. Hodil by se sem chodník? Na bruslích sem dojedete, ale když mají jít zaměstnanci na autobus (který tedy moc nejzdí), tak se musí brodit v kopřivách?
- Dobudovat obchvat směrem na Přerov.
- Dva mosty v centru města se opravují dohromady čtyři roky.
- Absence nadjezdu nad železnicí ze směru od Holice do PZ Šlechtitelů.
- Lokalita na Chválkovické ulici je dokonce přítěží při shánění nových zaměstnanců, kteří si výslovně nepřejí sem dojíždět.

Prostory pro podnikání a výstavbu:

- Pozemky k bydlení jsou zde dostupné pouze pro developery.
- Vysoká cena nemovitostí.
- Nedostatečné prostory pro firmy. Chybí brownfieldy, volné plochy.
- Do místních průmyslových zón se mohou dostat jen velké firmy, či různí spekulanti.

Různé:

- Město po osmé hodině večerní už prakticky nežije.
- Město je plné zastaváren a barů.
- Je potřeba zmodernizovat zimní stadion. Dělá to městu špatnou vizitku.
- Špatná kvalita vody, která má dopad na naše stroje.
- Proslýchá se, že město je zadlužené, ale přesto se neustále pouští do dalších a dalších projektů.

- Vodovod na Přerovské ulici je v havarijním stavu. Dělá nám to velké problémy s ohledem na rekonstrukci výrobní haly. Hasiči mají požadavky, které my těžko plníme právě kvůli stavu toho vodovodu. Zdá se, že město od toho dává ruce pryč. Mělo by to řešit.
- Celkově je hodně byrokracie. Chtělo by to lepší přístup veřejné správy. Např. v Nizozemí věci fungují více partnersky, třeba Finanční úřad je i jako poradenské místo, vychází vstříc, ukáže, jak mají být věci správně atp. To u nás tak nefunguje (nejen v Olomouci).

4 Seznam použitých zkratk

CNC	Počítačem řízený obráběcí stroj
EU	Evropská unie
Kč	Koruna česká
MHD	Městská hromadná doprava
PPP	Průzkum podnikatelského prostředí
PZ	Průmyslová zóna
UPOL	Univerzita Palackého v Olomouci
USA	Spojené státy americké
VaV	Věda a výzkum
VUT	Vysoké učení technické v Brně